

Podsumowanie projektu „Odświętny kocek. Mistrz tradycji Beata Legierska”

Data publikacji: 27.12.2023 9:00

W Muzeum Beskidzkim im. A. Podzorskiego w Wiśle w okresie od czerwca do grudnia 2023 r. realizowano zadanie „Odświętny kocek. Mistrz tradycji Beata Legierska” dofinansowane ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Uczestniczki szkolenia, fot. J. Michałek

Głównym działaniem było przeprowadzenie siedmiomiesięcznego szkolenia, które miało na celu przekazanie umiejętności wykonania i zdobienia wełnianego *kocka* czyli ażurowej, ozdobnej chusty w kształcie prostokątnym z długimi frędzlami wykonanej z białej wełny, którą nosiły góralki do sukni cieszyńskiej.

Kocek pełnił funkcję obrzędową i artystyczną. Okrywano nim plecy podczas ważnych uroczystości, szczególnie na wesela. Początkowo zakładały go: Panna Młoda, Druhnna i starościny, z biegiem lat także inne uczestniczki obrzędu. Każda weselniczka chciała wyglądać *paradnie*, dlatego gdy nie posiada tego elementu stroju, pożyczła go. *Kocek* spoczywał na plecach kobiet podczas wyvodu, przejścia w orszaku weselnym i w kościele, zaś kiedy przychodził moment uczyty weselnej, ściągano go i odkładano na bok, żeby się nie zbrudził.

U góralek w Beskidzie Śląskim pojawił się w Istebnej, Jaworzynce i Koniakowie w latach 30 XX w., później rozprzestrzenił także na terenie Wisły i Brennej już pod nazwą *hacka*. Zakładany jest do stroju do dziś.

Kocek wykonywano z białej wełny najlepszego gatunku (z grzbietu owcy) przędzonej na kołowrotku, którą później powtórnie skręcano w dwie nitki. Wełniane elementy robiono na drucie wygiętym w kształt długiej litery U, gwarowo nazywanym *hornadłą*. Włóczkę owijano na *hornadli*, a za każdym owinięciem obracano drut na drugą stronę, robiąc na środku węzeł przy pomocy szydełka. Po zrobieniu wyliczonej liczby pasem zsuwano je z *hornadli* cały pas o długości około 1,5 metra obrabiano z dwóch stron ozdobną, błyszczącą nicią tzw. *lacetą* przy użyciu szydełka. 8-9 pasów łączono ze sobą i całość obrabiano dookoła szydełkiem, wykonując kilka rzędów *kobyłek*. *Kocek* z trzech stron ozdabiany był długimi frędzlami.

Przekazania zanikającej umiejętności wykonania tego elementu stroju podjęła się Beata Legierska, twórczyni ludowa, góralka pochodząca z Koniakowa, która w wieku sześciu lat pod okiem matki zaczęła naukę *heklowania* czyli wykonywania koronki koniakowskiej. Przez lata doskonaliła swój warsztat i pod okiem najstarszych mistrzyń poznawała różne techniki wykorzystywane przez górali śląskich do zdobienia tradycyjnego kobiecego stroju m.in. haftu techniką teneryfową lub wykonywania *kocków* na *hornadli*.

W maju przeprowadzono nabór na szkolenie i wyłoniono 10 uczestniczek, które rozpoczęły naukę od podstaw czyli obróbki owczej wełny, *czychrania* (oczyszczania i wstępnego rozczesywania), *kremplowania* (czesania) i przędzenia na kołowrotku. Kolejnym etapem było wykonanie wełnianych pasów na *hornadli* - każde wełniane pasmo musiało być dokładnie przeliczone, żeby wzór układał się ładnie, a wszystkie elementy były jednakowej wielkości. Wełniane pasma łączyło się w odpowiedni sposób przy pomocy szydełka i ozdobnej nici, a obrobione pasy łączyło ze sobą na kształt prostokąta, całość otaczano ażurowymi *kobyłkami*, do których na bokach chusty i od dołu przymocowywano frędzle. Każdy z etapów pracy wymagał ogromnej dokładności, cierpliwości i skupienia, dlatego jesteśmy pod wrażeniem końcowych efektów – na szkoleniu powstało 12 *kocków*, które z pewnością uczestniczki w przyszłości będą zakładać do swojego stroju.

Zwieńczeniem zadania jest wystawa czasowa pt. „Kocek. Odświętne okrycie”, której wernisaż miał miejsce 13 grudnia 2023 r. w Muzeum Beskidzkim im. A. Podzorskiego w Wiśle. Na wystawie oprócz *kocków* wykonanych przez uczestniczki szkolenia i mistrzynię, można zobaczyć m.in. elementy biżuterii inspirowane poznaną techniką. Całość uzupełniają archiwalne zdjęcia z Działu Fotografii i zbiorów prywatnych, a także eksponaty z Działu Etnografii

wiślańskiego muzeum.

Wystawa dostępna jest dla zwiedzających od 6 grudnia 2023 – 28 stycznia 2024 r.

Fotografie: J. Michałek

Artykuł sponsorowany